

SAAK NO 444/83

GILBERT SPEEDY

APPELLANT

en

DIE STAAT

RESPONDENT

J J F HEFER, AR.

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA

APPÈLAFDELING

In die saak tussen

GILBERT SPEEDY Appellant

en

DIE STAAT Respondent

CORAM : KOTZÉ, JOUBERT, BOTHA, HEFER, ARR, et ELOFF, Wrn AR.

AANGEHOOR : 1 Maart 1985.

GELEWER : 12 Maart 1985.

U I T S P R A A K

HEFER, AR :

Appellant en sy vader is beesboere op Zoetvlei

in.....2

in die Vryburg-distrik. Vir meer as 23 jaar het hulle 'n doring in die vlees gehad - hulle buurman, Scholtz, se klompie skape en boerbokke. Of die naam van die plaas iets daarmee te doen gehad het, weet ek nie maar om een of ander rede kon niks hulle weghou van Zoetvlei se wei-velde nie - nie Scholtz se veewagter nie en allermens die grensdraad tussen die twee plase. En Scholtz het volstrek geweier om die draad te help verbeter en so sy diere tuis te hou. Hulle kon eerder geskut word, wat tweemaal gebeur het totdat die skut so ver verskuif is, dat dit nie lonend was om hulle soontoe te jaag nie. Praat het ook nie gehelp nie. Telkens wanneer Scholtz aangespreek is oor sy halsstarrige vee was hy vol verskonings en beloftes. Sy vee

sou hy verkoop, het hy gesê, maar daarvan het niks gekom
 nie; hulle het gebly en hulle strooptogte op Zoetvlei het
 voortgeduur. Ten einde raad het appellant se vader op 'n
 keer twee van Scholtz se skape laat slag en het appellant
 hom gewaarsku dat die "boete" by 'n volgende oortreding
vier stuks vee sou wees. Vir 'n rukkie het hierdie eie-
 regtigheid die gewenste uitwerking gehad. Dog dit was
 van korte duur.

So het sake dan jaar na jaar verloop.

Appellant en sy vader het gekla en Scholtz het belowe maar
 niks het verder gebeur nié. Tot 2 Oktober 1982. Daardie
 dag is 108 bokke weer deur die draad. Appellant het op
 hulle afgekom. En hy is 'n man van sy woord. Gedagtig

aan.....4

aan sy vorige waarskuwing het hy vier van sy werknemers aangeseê om elkeen 'n bok te slag en die vleis te neem. Geen plaaswerker sou hom tweemaal laat nooi nie; appellant se werkslui ook nie.

Tevrede was Scholtz ongelukkig nie. Die polisie is verwittig en die gevolg was dat appellant en die betrokke vier werknemers in die landdroshof verskyn het op 'n aanklag van diefstal van vier bokke. Sy werknemers is vrygespreek maar appellant is skuldig bevind. Sy appèl na die Noord-Kaapse Afdeling is verwerp (met 'n meerderheidsbeslissing) en met verlof van daardie Afdeling kom hy nou in hoër beroep teen die skuldigbevinding.

In sy pleitverduideliking in die landdros-

hof.....5

hof het appellant se advokaat te kenne gegee dat die ver-
 weer was dat "daar was 'n afwesigheid van animus furandi".

Dit was deurentyd die enigste geskilpunt. Appellant het
 getuig dat hy nie bedoel het om enige misdaad te pleeg nie
 en, in die lig van die vorige gebeure, vas geglo het dat
 hy geregtig was om die bokke te laat slag. Wat verder
 gebeur het na sy waarskuwing aan Scholtz dat van sy vee
 weer geslag sou word indien hulle weer oortree, het hy
 soos volg beskryf:

"And what did he say?-----He said
 I cannot do that.

Yes, and carry on with what you then
 said?-----I said Mr Scholtz the choice
 is yours. If you keep your stock off
 our property we will not do that.
 And if your stock comes on our pro-
 perty?----Then we will do that.

And.....6

And did the conversation then end?
 -----I told Mr Scholtz, I reminded him of an incident when one of his herders had previously told me that he had instructions to let stock graze on Zoetvlei. I reminded him of this and said that with regard to that I am going to regard it as a deliberate trespass."

Daar was dus 'n duidelike verstandhouding tussen hom en Scholtz, so het hy getuig, betreffende wat sou gebeur indien die vee weer oortree en hy was vas van voorneme om sy dreigement uit te voer anders "for ever and ever Mr Scholtz would have the run of our property". Gevra in kruisverhoor of hy werklik geglo het dat so 'n verstandhouding sy optrede kon regverdig, was sy antwoord:

"when a man has been told asked and begged time after time and already

had.....7

had an example I imagined it was
alright."

Sy doel met die slag van die bokke was om dit vir eens
en vir altyd by Scholtz tuis te bring "that I took this
seriously and I wanted his stock to be kept off my pro-
perty".

Dit kom my heel duidelik voor dat die werk-
like basis van die verweer was dat appellant onbewus was
van die wederregtelikheid van sy optrede en, inteendeel, ge-
glo het in die regmatigheid daarvan. Dit was dan ook die
basis waarop die appèl in hierdie Hof beredeneer is. Die
Staat se advokaat het, in die lig van beslissings soos dié
in S v De Blom 1977(3) S A 513 (A D) op p 532 en S v Pot-
wane 1983(1) S A 868 (A D) op p 871, aanvaar dat die skul-

digbevinding.....8

digbevinding nie geregverdig kan word nie indien 'n redelike moontlikheid bestaan dat die appellant geglo het dat sy optrede regmatig was. Sy hele betoog was daarop toegespits om die Hof te oortuig dat so 'n moontlikheid nie bestaan nie.

'n Wesenlike probleem wat die Staat in die gesig staar is egter die feit dat die landdros geen nadelige geloofwaardigheidsbevinding teen appellant gemaak het nie. Aanvanklik het hy blykbaar nie besef wat die verweer werklik behels het nie; sy volledig genotuleerde mondelinge uitspraak bevat geen verwysing na appellant se beweerde geloof in die regmatigheid van sy optrede nie en eers toe die betrokke punt pertinent geopper is in die kennisgewing

van.....9

van: appèl, het hy daarmee gehandel. Maar hoewel die mondelinge uitspraak geen geloofwaardigheidsbevinding bevat nie, is dit insiggewend dat die landdros deurgaans daarin gesteun het op appellant en sy vader se getuienis oor die gebeure van die verlede. Nêrens is daar 'n sweem van twyfel te bespeur oor hulle geloofwaardigheid nie. En ook nie in die skriftelike redes vir die skuldigbevinding wat ingehandig is nadat die appèl genoteer is nie. Daarin verskyn wel 'n bevinding dat appellant

"goed geweet(het) wat hy be-oog, nie gedoen mag word nie en hy het wat die hof aanbetref mala fide op-getree."

Maar dit blyk heel duidelik uit die res van die redes dat hierdie bevinding nie gebaseer is op die verwerping van

appellant.....10

appellant se getuienis nie, maar op 'n vorige bevinding dat Scholtz nooit toegestem het dat sy bokke geslag word nie (wat in elk geval gemene saak was). Die landdros se redenasie was eenvoudig dat appellant geweet het dat wat hy be-oog het, nie gedoen mag word nie omdat hy geweet het dat Scholtz nie toegestem het nie; daarom het hy "mala fide" opgetree. (Soos in sy mondelinge uitspraak waarin die afwesigheid van toestemming ook 'n deurslaggewende rol gespeel het, het die landdros uit die oog verloor dat dit groendeels nie ter sake was nie; appellant se saak was juis dat hy geglo het dat sy optrede geoorloof was, ten spyte daarvan dat Scholtz nie toegestem het nie, op grond van die verstandhouding waarna vroeër verwys is.)

Daarom.....11

Daarom kan ek nie met die meerderheid van die Hof a quo (by monde van ERASMUS W R P) saamstem dat die landdros die appellant "klaarblyklik ook nie geglo het nie".

Indien dit die geval was , vind ek dit eienaardig dat die landdros dit nóg in die mondelinge uitspraak nóg in die skriftelike redes gesê het en al sy bevindings juis op appellant se getuienis gebaseer het.

Ewe-min is ek bereid om saam te stem met die meerderheid van die Hof a quo en met die betoog van die Staat dat appellant se beweerde geloof in elk geval so onredelik was, dat hy dit nooit kon gekoester het nie. Myns insiens is die teendeel eerder die geval. In die gesprek tydens die episode met die twee skape is Scholtz dit duidelik

aan die verstand gebring (a) dat appellant nie geglo het dat Scholtz nie self verantwoordelik was vir die oortredings van sy vee nie en (b) dat die keuse voortaan syne sou wees: óf hy hou sy vee weg van Zoetvlei óf hy neem vir lief met die "boete" wat appellant sou oplê aangesien verdere oortredings as "deliberate trespass" beskou sou word. Of appellant geregtig was om Scholtz voor so 'n keuse te stel, is natuurlik 'n ander vraag maar ek beskou dit nie as onredelik dat hy onder die indruk kon verkeer het dat hy voortaan geregtig sou wees om sy "boete" op te lê nie.

Boonop is daar sterk steun te vind

vir so 'n indruk in Scholtz se getuienis. Eerstens, het

hy.....13

hy gemeen dat appellant nie diefstal gepleeg het nie en, tweedens, het hy getuig dat hy die lot wat sy bokke getref het, die dag na die voorval telefonies met appellant bespreek het. Tydens die gesprek, het hy getuig, het appellant hom gevra "of ek onthou dat ons vroeër tyd 'n ooreenkoms gehad, 'n ou ooreenkoms waar as hy my bokke in sy veld vang, dat hy hulle kan slag". Scholtz het ontken dat daar so 'n ooreenkoms was en appellant het erken dat die vorige gesprek nie 'n ooreenkoms tot stand gebring het nie maar sy verwysing teenoor Scholtz na 'n ooreenkoms was klaarblyklik 'n verwysing na wat hy in sy getuienis 'n verstandhouding genoem het. Die feit dat hy hom teenoor Scholtz self daarop beroep het op die eerste die beste geleentheid toe daar

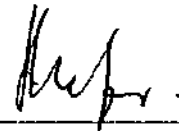
nog geen sprake was van 'n vervolging nie, is 'n sterk aanduiding dat hy inderdaad geglo het dat dit sy optrede veroorloof het. Waarom anders sou hy hom daarop beroep?

Word verder in ag geneem dat appellant eers vir Scholtz probeer skakel het voordat hy die bokke laat slag het - waarskynlik om hom in te lig wat hy voornemens was om te doen - en dat hy daarna heeltemal openlik opgetree het en Scholtz die volgende dag ingelig het oor wat hy gedoen het (hy het Scholtz selfs gesê dat die velle van die bokke by hom op die plaas was), is dié gevolgtrekking bykans onafwendbaar dat hy inderdaad geglo het dat hy niks verkeerd gedoen het nie. Op die swakste gestel, is sy optrede eerder vereenselwigbaar met so 'n geloof as met

die wete dat hy onwettig opgetree het.

Myns insiens het die Staat nie daarin geslaag om te bewys dat appellant bewus was van die wederregtelikheid van sy daad nie.

Die appèl slaag en die skuldigbevinding en vonnis word tersyde gestel.



J J F HEFER, AR.

KOTZé, AR.	)	
JOUBERT, AR.	)	
BOTHA, AR.	)	STEM SAAM.
ELOFF, WRn AR.	)	